

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी
माननीय न्यायाधीश श्री जगदीश शर्मा पौडेल
आदेश

०६९-WO-११७२

विषय:- उत्प्रेषणयुक्त परमादेश।

झापा जिल्ला अनारमनी गा.वि.स. वडा नं. ९ बस्ने कोमलनाथ शिवाकोटी--१
ऐ.ऐ. वडा नं. ४ बस्ने किरण कडेल-----१ रिट निवेदक
ऐ.ऐ. वडा नं. ७ बस्ने चन्द्रशेखर दाहाल-----१

विरुद्ध

पुनरावेदन अदालत इलाम-----१
झापा जिल्ला अदालत, भद्रपुर, झापा-----१
ऐ. को तहसील शाखा-----१ विपक्षी
जिल्ला कारागार कार्यालय, भद्रपुर, झापा-----१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम दायर हुन
आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार छः

राजीवकुमार गुप्ताको जाहेरीले नेपाल सरकार वादी र प्रतिवादी हामी निवेदकहरु समेत
भएको मानव अपहरण गरी बन्धक बनाएको मुद्दामा झापा जिल्ला अदालतबाट मिति
२०६७।३।१४ को फैसलाबमोजिम हामी निवेदकहरुलाई जनही ९ वर्ष कैद र रु.
५०,०००।—जरिवाना भएको र सोही विषयमा चलेको हात हतियार तथा खरखजाना मुद्दामा
जिल्ला प्रशासन कार्यालय झापाबाट मिति २०६८।१।१६ मा फैसला भई जनही ३ वर्ष कैद
सजाय भएको हुँदा मुलुकी ऐन दण्ड सजायको द नं. १० नं. र ४१ नं. बमोजिम उक्त कैद
सजाय गाभी कैदहद गरिपाउँ भनी झापा जिल्ला अदालतमा मिति २०६८।१०।१९ मा
निवेदन गरेकोमा उक्त निवेदनमा झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।२।१९ मा हामी

निवेदकहरुको माग बमोजिम कैदहद गर्न नमिल्ने भनी आदेश भएको छ। सो आदेश हामीहरुलाई चित्त नबुझेकोले मुलुकी ऐन अ.बं. १७ नं.बमोजिम सो आदेश बदर गरिपाउँ भनी पुनरावेदन अदालत इलाममा निवेदन गरेकोमा पुनरावेदन अदालत इलामबाट मिति २०६९।९।१९ मा शुरूको आदेश नै सदर हुने गरी आदेश भयो। अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको द नं. मा कसैले कुनै व्यक्तिलाई अपहरण गरी वा शरीर बन्धक लिई निज उपर प्रचलित कानून बमोजिम सजाय हुने अन्य कुनै कसूर गरेको रहेछ भने त्यस्तो व्यक्तिलाई यस महल बमोजिम हुने सजायको अतिरिक्त सो कानून बमोजिम हुने सजाय समेत गर्नु पर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था छ। प्रस्तुत कानूनी व्यवस्थाले अपहरण गरी वा शरीर बन्धक लिइसकेपछि पीडितउपर अन्य कुनै कसूर गरेको अवस्थामा मात्र त्यस्तो कसूर गर्ने व्यक्तिलाई उक्त महल बमोजिम हुने सजायको अतिरिक्त अन्य सम्बन्धित कानूनबमोजिम हुने सजायसमेत गर्नुपर्ने हुन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा पीडितलाई अपहरणमा लिइसकेपछि निजउपर कुनै अपराध भएको छैन, त्यसमा अभियोगदावी पनि छैन र फैसलामा सजायको उल्लेख पनि छैन। यस्तो अवस्थामा एकै जरियाबाट उठेका दुईवटा मुद्दामा भएको दुईवटा सजायमा ठूलो सजायभित्र सानो सजाय गाभिने भन्ने मुलुकी ऐन दण्ड सजायको द , १० र ४१ नं. मा व्यवस्था भएकोमा अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको द नं.को मनोगत व्याख्या गरी अपहरण भएपछि पीडितउपर पुनः अर्को अपराध गरेजस्तो गरी मागबमोजिम सजाय गाभ्न इन्कार गरेको झापा जिल्ला अदालत र पुनरावेदन अदालत इलामको आदेशहरुमा प्रत्यक्ष कानून त्रुटि रहेकोले बदरभागी छ। मानव अपहरण तथा शरीर बन्धक र सोही वारदातमा प्रयोग भएको हातहतियारको विषयमा पृथक पृथक मुद्दा चलनसक्ने र पृथक पृथक सजाय हुनसक्ने कानूनी व्यवस्था भए पनि दुवै मुद्दामा अपराध ठहर भई सजाय भएको अवस्थामा ती मुद्दाहरुमा भएको सजाय पृथक रुपमा भुक्तान गर्नुपर्ने भन्ने व्यवस्था मानव अपहरण तथा शरीर बन्धक लिनेको महलमा नभएको र दण्ड सजायको द , १० र ४१ नं. समेतले सजाय गाभिन सक्ने हुँदा झापा जिल्ला अदालतको आदेश सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत इलामको आदेश उल्लिखित कानून एवं नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२, १३ र २४(४) को मौलिक हक विपरीतसमेत भै बदरभागी छ। यसरी झापा जिल्ला अदालतको मिति २०६९।२।१९ को र सो सदर गरेको पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०६९।९।१९ को आदेशमा दण्डसजायको द , १० र ४१ नं.को कानूनी व्यवस्था र नेकाप, २०४८, नि.नं. ४३८९, पृ. ६३६ मा प्रतिपादित "सर्वस्वसहित जन्मकैद भएकोमा सोको जे जति कैद हुन्छ सोको मात्र लगत कसी कैद सजाय गर्न पर्नेमा सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय भुक्तान गरेपछि डाका मुद्दामा लागेको वर्ष ९ र जरिवाना बापतको कैद ठेक्ने भनी पठाएको लगत त्रुटिपूर्ण

देखिँदा डाँका मुद्दामा लागेको वर्ष ९ र जरिवाना बापतको कैद ठेक्नु भन्ने लगत निर्णय पत्र कानून विपरीत देखिँदा डाँका मुद्दाको कैद थप गरेको लगत सो हदसम्म उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने" भनी प्रतिपादित सिद्धान्तको समेत देखादेखी त्रुटि भएकोले उल्लिखित कैद हद गर्न नमिल्ने गरी झापा जिल्ला अदालत र पुनरावेदन अदालत इलामबाट भएका उल्लिखित आदेशहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी हामी निवेदकहरूको मागबमोजिम कैदहद गरी उल्लिखित ठूलो सजाय जम्मा ९ वर्ष कैद भुक्तान गर्नुपर्ने गरी कैदीपूर्जी जारी गर्नु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशसमेत जारी गरी न्याय पाउँ भन्ने कोमलनाथ शिवाकोटी समेतको रिट निवेदन।

यसमा के कसो भएको हो? निवेदकको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो? यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाको म्याद बाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत लिखितजवाफ पठाउनु भनी यो आदेश र रिट निवेदनको १/१ प्रति नक्कल साथै विपक्षीहरूलाई सूचना दिई त्यसको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई लिखितजवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियम बमोजिम पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।१।२४ को आदेश।

झापा जिल्ला अदालतमा चलेको मानव अपहरण गरी बन्धक बनाएको मुद्दा र सोही विषयमा चलेको हातहतियार मुद्दामा भएका कैदहरूलाई कैदहद गरिपाउँ भनी झापा जिल्ला अदालतमा निवेदन दिएकोमा झापा जिल्ला अदालतको आदेशउपर अ.बं. १७ नं.बमोजिम निवेदकले यस अदालतमा निवेदन दिएकोमा यस अदालतको एकल इजलासबाट कैफियत प्रतिवेदन माग भै झापा जिल्ला अदालतबाट प्राप्त कैफियत प्रतिवेदन यस अदालतको संयुक्त इजलाससमक्ष पेश हुँदा मुलुकी ऐन, अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको ८ नं. को व्यवस्था समेतलाई दृष्टिगत गरी निवेदन माग बमोजिम हदकैद कायम गर्न नमिल्ने हुँदा शुरु अदालतबाट मिति २०६९।२।१९ मा भएको आदेश अन्यथा देखिएन, कानूनबमोजिम गर्नु भनी मिति २०६९।९।१९ मा भएको आदेश कानून सम्मत भएकोले रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन अदालत इलामको लिखित जवाफ।

निवेदकहरू उपर राजिवकुमार गुप्ता समेतको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार भई चलेको मानव अपहरण गरी बन्धक बनाएको मुद्दामा यस झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।३।१४ मा फैसला हुँदा निजहरूलाई जनही ९ वर्ष कैद र रु. ५०,०००।— जरिवाना हुने ठहरेको फैसला पुनरावेदन अदालत इलामबाट समेत मिति २०६८।३।१९ मा सदर भएको अवस्था छ। यिनै निवेदकहरू उपर जिल्ला प्रशासन कार्यालय झापामा हातहतियार खरखजाना मुद्दा चली जनही ३ वर्ष कैद हुने ठहरी कैदीपूर्जी समेत दिइएको अवस्था छ। हामी

निवेदकहरुलाई यी दुबै मुद्दामा सजाय भएकोले मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ८ नं.बमोजिम मानव अपहरण मुद्दामा भएको कैद सजायमा हातहतियार खरखजाना मुद्दाको कैद गाभी कैदीपूर्जी पाउँ भनी यस अदालतमा निवेदन पर्न आएकोमा मुलुकी ऐन, अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको ८ नं. मा कसैले कुनै व्यक्तिलाई अपहरण गरी वा शरीर बन्धक लिई निज उपर प्रचलित कानून बमोजिम सजाय हुने अन्य कुनै कसूर गरेको रहेछ भने त्यस्तो व्यक्तिलाई यस महल बमोजिम हुने सजायको अतिरिक्त सो कानून बमोजिम हुने सजाय समेत गर्नुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोले दण्ड सजायको ८ नं.को व्यवस्था प्रस्तुत मुद्दामा आकर्षित हुन नसक्ने भै निवेदन मागबमोजिम गर्न मिलेन भनी यस अदालतबाट मिति २०६९।२।१९ मा भएको आदेश पुनरावेदन अदालत इलामबाट समेत मिति २०६९।९।१९ मा सदर भएको अवस्था छ। यसरी यहाँबाट कानूनसम्मत रूपमा भएका काम कारवाहीले रिट निवेदकहरु मौलिक तथा कानूनी हकमा हनन नभएको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने झापा जिल्ला अदालतको तहसिल शाखाको लिखित जवाफ।

विभिन्न मुद्दाहरुमा विभिन्न अदालतबाट ठेकिएको कैद र मुद्दा पुर्पक्षका सिलसिलामा थुनामा राख्न दिएको थुनुवा पूर्जी तथा कैदी पूर्जीबमोजिम थुना वा कैदमा राख्नुपर्ने यस कार्यालयको दायित्वबमोजिम झापा जिल्ला अदालतको च.नं. २३५१, २३५२ र २३५३ मिति २०६७।८।९ को कैदी पूर्जी र जिल्ला प्रशासन कार्यालय झापाको च.नं. ५८९२ मिति २०६९।१।२७ को कैदमा राख्ने पत्रको आधारमा कानूनसम्मत ढंगबाट निवेदकहरुलाई कैदमा राखिएको हुनाले रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने जिल्ला कारागार कार्यालय, झापाको लिखितजवाफ।

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा रिट निवेदकहरुका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री बबिता उप्रेतीले यी रिट निवेदकहरु उपर मानव अपहरण गरी शरीर बन्धक बनाएको मुद्दामा झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।३।१४ मा जनही ९ वर्ष कैद र रु. ५०,०००।— जरिवाना हुने ठहरी फैसला भएको र मिति २०६८।१।१६ मा जिल्ला प्रशासन कार्यालय झापाबाट हातहतियार खरखजाना मुद्दामा जनही ३ वर्ष कैदको सजाय भएको हुँदा मुलुकी ऐन दण्ड सजायको ८, १० र ४१ नं. बमोजिम कैदहद हुनु पर्दछ भनी विपक्षी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सहन्यायाधिवक्ता श्री किरण पौडेलले कैदहद गर्न नमिल्ने गरी शुरु झापा जिल्ला अदालत र पुनरावेदन अदालत इलामबाट भएका आदेशहरु कानूनसम्मत हुँदा रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भनी गर्नु भएको बहस सुनियो। अब रिट निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी हुनुपर्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा २ फरक फरक मुद्दामा भएका कैदहरूमध्ये कैदहद गरी ठूलो कैदमात्र कायम गरिपाउँ भन्ने नै रिट निवेदकहरूको मुख्य रिट निवेदन जिकिर रहेको देखिन्छ। राजीवकुमार गुप्ताको जाहेरीले नेपाल सरकार वादी र प्रतिवादी हामी निवेदकहरू समेत भएको मानव अपहरण गरी बन्धक बनाएको मुद्दामा झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।३।१४ को फैसलाबमोजिम हामी निवेदकहरूलाई जनही ९ वर्ष कैद र रु. ५०,०००।—जरिवाना भएको र सोही विषयमा चलेको हात हतियार तथा खरखजाना मुद्दामा जिल्ला प्रशासन कार्यालय झापाबाट मिति २०६८।१।१६ मा फैसला भई जनही ३ वर्ष कैद सजाय भएको हुँदा मुलुकी ऐन दण्ड सजायको ८ नं. १० नं. र ४१ नं. बमोजिम उक्त कैद सजाय गाभी कैदहद गरिपाउँ भनी झापा जिल्ला अदालतमा मिति २०६८।१०।१९ मा निवेदन गरेकोमा उक्त निवेदनमा झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।२।१९ मा हामी निवेदकहरूको माग बमोजिम कैदहद गर्न नमिल्ने भनी आदेश भएको र सो आदेशउपर मुलुकी ऐन अ.बं. १७ नं.बमोजिम पुनरावेदन अदालत इलाममा निवेदन गर्दासमेत मिति २०६९।९।१९ मा शुरूको आदेश नै सदर भएपछि ती आदेशहरू उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी कैदहद गर्नको लागि विपक्षीहरूका नाममा परमादेश जारी गरिपाउँ भन्ने नै रिट निवेदकहरूको मुख्य माग रहेको देखिन्छ। कानूनसम्मत रूपमा कैदहद गर्न नमिल्ने भनी भएको आदेश सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको आदेश कानूनसम्मत हुँदा रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भन्ने समेत विपक्षीहरूको भनाई रहेको देखिन्छ। रिट निवेदनमा उल्लेख भएबमोजिम निवेदकहरू उपर लागेका दुवै अभियोगहरू एउटै जरियाबाट उठेको देखिन्छ। यसबाट निवेदकउपर मुलुकी ऐन मानव अपहरण तथा शरीर बन्धक गर्नेको महलको ८ नं.मा व्यवस्था भए जस्तो अपहरणमा लिइसकेको व्यक्ति पीडितउपर प्रचलित कानूनबमोजिम सजाय हुने अन्य कसूर गरेकोले अन्य कानूनमा व्यवस्था भएको सजाय गर्ने भन्ने प्रसंग यहाँ आकर्षित हुने देखिएन। यी रिट निवेदकहरू उपर एकै जरियाबाट फरक फरक अभियोग अर्थात् मानव अपहरण तथा शरीर बन्धक राखेको र हातहतियार खरखजाना फ २ अलग अलग अभियोग लागी अपहरण तथा शरीर बन्धकतर्फ झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।३।१४ मा यी निवेदकहरूलाई ९ वर्ष कैद र रु. ५०,०००।— जरिवाना हुने गरी र हातहतियार खरखजानातर्फ जिल्ला प्रशासन कार्यालय झापाबाट मिति २०६८।१।१६ मा जनही ३ वर्ष कैद सजाय भएको देखिन्छ। ती दुवै मुद्दाहरू एकै जरियाबाट उठान भएको अवस्था छ। यसरी एकै जरियाबाट उठान भएका २ फरक फरक मुद्दामा ठहर भएको कैदको सजायमध्ये ठूलो सजायमात्र कैद ठेक्नु पर्ने र सानो सजाय ठूलो सजायमा स्वतः गाभिने हुँदा ९ वर्ष मात्र कैद ठेकिनु पर्दछ भन्ने यी रिट निवेदकहरूको माग रहेकोतर्फ हेर्दा मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको

१० नं. मा "ऐनमा पटक वा खत खाप्नु भन्ने लेखिएको बाहेक एकै कागजका मुद्दामा दुई वा सो भन्दा भन्दा बढी ऐन लगाई खत पटक खापी सजाय गर्नु परेमा कैद हुने कलममा जुन ऐनको ठूलो सजाय छ सो ऐनले मात्र सजाय गर्नुपर्छ। अरु ऐनको खत खाप्नु हुँदैन। जरिवानाको सजाय पाउनेमा सबै ऐनको खत खापी सजाय गर्नुपर्छ। जरिवाना र कैद सजाय हुनेमा दुबै कलमको ठूलो सजायको मात्र दुबै कुराको सजाय गर्नुपर्छ।....." भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ भने ऐ. ४१ नं.मा "एकै मानिसलाई एकै वा धेरै मुद्दाको धेरै कलमको कैद ठेक्नु परेमा जुन कलममा कैदको सबभन्दा ठूलो हद छ सो हद नहुने गरी एकै वा धेरै मुद्दामा एकै वा धेरै कलममा गरी कैद ठेक्नु पर्छ। त्यसरी कैद ठेकिएकोमा कैद भुक्तान हुन नपाउँदै अर्को कलममा कैद ठेक्नु पर्ने भयो र अघि ठेकिएको जम्मा कैदभन्दा पछि ठेक्नु पर्ने कलमको कैद बढी छ भने अघि कैद ठेक्दा थुनामा परेको मितिदेखि पछि ठेकिएको कलमको हद ननाघने गरी कैद ठेक्नु पर्छ। अघि ठेकिएको कैदभन्दा पछि ठेक्ने कलमको हद घटी रहेछ भने थप कैद ठेक्नु पर्दैन।" भन्ने व्यवस्था रहेभएको देखिन्छ। यसै सन्दर्भमा नेकाप, २०४८, नि.नं. ४३८९, पृ. ६३६ मा "सर्वस्वसहित जन्मकैद भएकोमा सोको जे जति कैद हुन्छ सोको मात्र लगत कसी कैद सजाय गर्न पर्नेमा सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय भुक्तान गरेपछि डाका मुद्दामा लागेको वर्ष ९ र जरिवाना बापतको कैद ठेक्ने भनी पठाएको लगत त्रुटिपूर्ण देखिँदा डाँका मुद्दामा लागेको वर्ष ९ र जरिवाना बापतको कैद ठेक्नु भन्ने लगत निर्णय पत्र कानून विपरीत देखिँदा डाँका मुद्दाको कैद थप गरेको लगत सो हदसम्म उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने" भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएबाट प्रस्तुत रिट निवेदन मागबमोजिम झापा जिल्ला अदालत र पुनरावेदन अदालत इलामबाट भएका उल्लिखित आदेशहरू बदर भै कैदहद गर्नुपर्ने देखिन आयो। उपर्युक्त कानूनी व्यवस्था एवं प्रतिपादित सिद्धान्त समेतबाट प्रस्तुत रिट निवेदनमा एकै जरियाबाट २ अलग अलग मुद्दा उठान भएकोमा निवेदकहरू उपर कायम भएको सजायमध्ये ठूलो सजायमा मात्र कैद ठेक्नु पर्ने र सानो कलमको सजाय स्वतः ठूलो कलमको कैदमा खापिने नै देखिन आयो। यसबाट यी निवेदकहरू उपर झापा जिल्ला अदालतको च.नं. २३५१, २३५२ र २३५३ मिति २०६७।८।९ को पत्रबाट ९ वर्ष कैद ठेकी निवेदकहरू मिति २०६५।५।१५ देखि थुनामा रहेकोले मिति २०७४।५।१४ सम्म कैदमा बस्नु पर्ने गरी ठेकिएको कैदमा जिल्ला प्रशासन कार्यालय झापाको च.नं. ५८९२ मिति २०६९।१।२७ को पत्रबाट ठेकिएको ३ वर्ष कैदसमेत ठूलो कैदमा खापिने नै हुँदा निवेदकहरूलाई ९ वर्ष भन्दा बढी कैद सजाय हुने अवस्था देखिएन।

तसर्थ, कैदहद गर्न नमिल्ने भनी झापा जिल्ला अदालतले मिति २०६९।२।१९ मा गरेको आदेश सदर गरेको पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०६९।९।१९ को आदेश

उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ। साथै निवेदकहरू उपर ठूलो सजाय ९ वर्ष मात्र कायम रहने हुँदा ९ वर्ष मात्र कैद भुक्तान गर्नुपर्ने गरी निवेदकहरू उपर मिति २०६५।५।१५ देखि थुनामा रहेकोले मिति २०७४।५।१४ सम्म कैदमा बस्नु पर्ने गरी ठेकिएको कैदीपूर्जीमा कुनै परिवर्तन नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशसमेत जारी हुने ठहर्छ। यो आदेशको जानकारी विपक्षीहरूलाई दिई दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाइदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलाश अधिकृत/उपसचिव: विदुर काफ्ले

कम्प्युटर अपरेटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति सम्बत् २०७२ साल चैत्र महिना १९ गते रोज ६ शुभम्